

УДК 373.036:7.012

М. В. Ганжа

НАСИЧЕННЯ ЗАНЯТЬ ЕСТЕТИЧНИМ ЗМІСТОМ ДИЗАЙНУ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлюється потенціал дизайну в естетичному вихованні молодших школярів, підкреслюється можливість і необхідність його використання на різноманітних заняттях з учнями початкових класів.

Ключові слова: естетичне виховання, наочне середовище, світ речей, дизайн-освіта.

В статті підкреслюється потенціал дизайну в естетичному вихованні молодших школярів, підкреслюється можливість і необхідність його використання на різноманітних заняттях з учнями початкових класів.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, наглядная среда, мир вещей, дизайн-образование.

In the article the potential of design in aesthetic education of junior school children is lighted up, the possibility and the necessity of its use on various lessons with the children of initial classes are underlined.

Keywords: aesthetic education, evident environment, world of things, design-education.

Мета сучасної початкової школи – не просто давати знання, а формувати особистість, яка вміє й хоче бачити прекрасне. Розробка особистісно орієнтованої моделі початкової освіти, гуманізація навчально-виховного процесу, інтеграція зумовлюють розвиток творчих здібностей дитини, уяви, фантазії, конструктивного мислення. З огляду на це, необхідно пам'ятати, що урок має бути, перш за все, цікавим, насиченим інформацією, різноманітним за формами проведення, обладнаним яскравою кольоровою наочністю. Навчання в початкових класах має бути образно-емоційним, тому елементи дизайнерської освіти варто використовувати майже на кожному уроці.

З метою локалізації проблеми нами проведено аналіз досліджень у вказаних напрямках. Зокрема, формуванню культури побуту молодших школярів у системі естетичного виховання присвятила своє дослідження С.Панасюк[4], в якому підкреслила недостатню увагу сучасної освіти до даної проблеми. В.Ірклієнко досліджувала проблему формування естетичної культури молодших школярів у побуті[1]. Л.П.Маліновською досліджено питання формування дизайнерського мислення на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах [2] для якого характерне розуміння основних критеріїв гармонійності, відчуття стилю, естетичне відношення до світу речей. Питанням естетичного виховання молодших школярів на уроках трудового навчання засобами художнього конструювання займалася Г.Калініна [8]. В.Тименко багато своїх праць присвятив становленню академічної дизайн-освіти [5]. Досвід використання ідей зарубіжних методик дизайн-освіти на уроках математики в початкових класах вивчали Н.Савинець, Г.Іванчук та ін..

Мета дослідження полягає в аналізі змісту дисциплін початкової школи та можливості використання естетико-виховних властивостей дизайну на різноманітних заняттях з учнями початкових класів.

З метою створення ефективних умов естетичного виховання молодших школярів засобами дизайну пропонуємо акцентувати увагу на насиченні навчальних занять естетичним змістом дизайну. Застосування цієї організаційної форми виховної роботи вимагає здійснення попередньої підготовки. Перед проведенням кожного заняття необхідно конкретизувати тему, мету, основні запитання в цьому напрямі.

Зупинимось на інтеграції та взаємопроникненні уроків математики, образотворчого мистецтва та трудового навчання. Вже в першому класі на уроках математики знайомимо дітей з ознаками предметів. Учні розпізнають предмети за розміром, формою, призначенням, кольором тощо [3, с. 143].

А на уроці образотворчого мистецтва дітям роздаються аркуші, на кожному з яких намальовано коло. Пропонуємо домалювати коло так, щоб вийшов знайомий предмет. Малюнки в усіх відрізнялися: футбольний м'яч, обличчя клоуна, яблуко, вишня, курчатко, кавун, Чебурашка, торт тощо. Такі завдання треба поступово ускладнювати: дітям дається не один аркуш із формою кола (або іншою геометричною фігурою), а скільки вони забажають; нові геометричні форми: півколо, прямокутник, овал, ромб тощо. А на уроках трудового навчання пропонуємо сконструювати зі знайомих геометричних фігур різні аплікації.

Художники розглядали геометричні фігури з погляду естетики, тому, що навіть звичайні з них (точка, лінія, трикутник тощо) при повторенні утворюють декоративний ефект. Здавна витвори декоративно-прикладного мистецтва прикрашали різними орнаментами. Оскільки кожна геометрична фігура –

це закінчена форма, вона вже може слугувати модулем для конструювання геометричного орнаменту.

Різні дидактичні ігри з геометричними фігурами доцільно використовувати на уроках математики та трудового навчання. Наприклад: гра «Архітектор» (з кружечків, прямокутників і трикутників склади апікації різних тварин); домалюй будинок, розфарбуй його; поряд намалюй ще одну рибку, але так, щоб вона пливла в інший бік. У грі «Як тут було?» учням пропонується листівка, розрізана на частини. Треба відновити попередню картинку, складаючи ці частини.

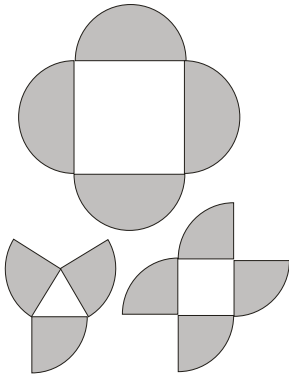
Розглянь малюнок:

Які фігури не використані в орнаменті?

Яку фігуру треба вилучити, щоб решту можна було назвати одним словом?

Два однакових паперових круги розріж навпіл (на чотири рівні частини). Склади фігури, зображені на малюнках

Які фігури утворилися в середині кожної з цих фігур? У казковому місті «Круги» все кругле. Спробуй із різних кружечків скласти будиночок для ляльки, автомашину.

Дуже важливо ще з перших днів навчання у школі на різних уроках навчати дітей бачити геометричні фігури серед навколишніх предметів:

Завдання 1. Озирнись навколо себе. Серед звичайних предметів заховалося чимало різних геометричних фігур, тільки треба навчитися їх бачити. Пильно розглянь кожен предмет і спробуй знайти геометричну фігуру, на яку він схожий. Уважно розглянь наш клас, речі, що лежать у тебе в портфелі: книжка, пенал, олівець, лінійка, гумка. У деяких предметах заховалося лише одна геометрична фігура, але в тебе в портфелі є багато предметів, у яких заховалося одразу кілька фігур (гумка – 6 прямокутників). Коли діти шукають предмети, схожі на геометричні фігури, у них з'являються дуже цікаві приклади.

Завдання 2. З яких геометричних фігур складається казкове місто? Використовуючи знайомі тобі фігури, домалюй його так, як подобається. Розфарбуй казковий палац. Обгрунтуй свій вибір. Навіть учням молодших класів не дуже цікаво невідомо навіть розфарбовувати геометричні фігури. Щоб зацікавити їх, можна розповісти казку, де головними героями будуть фігури. Під час розповіді діти пробують конструювати так, як герої казки, розмірковують, уявляють ситуації.

За програмою [3], ще у першому класі розпочинається знайомство з просторовими фігурами: куб, куля, циліндр. Вчитель демонструє їх на уроках математики, дає цікаві завдання. Незвичайні для дітей ситуації розвивають уяву, логічність та нестандартність мислення. У наступних завданнях дітям необхідно придумати, як доступним способом можна змінити предмет, щоб у ньому з'явилися нові геометричні фігури. Наприклад, розкрити парасольку, порізати банан тощо.

Продовжуємо роботу з геометричними тілами на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва. Навчаємо робити правильну розгортку за певними розмірами, конструювати різні об'ємні форми, створювати з готових тіл різні цікаві іграшки, інші доробки (кольорові кубики, казковий будиночок, мишку, лева, поросятко, kota тощо). Дуже цікавою є робота з кольоровими смужками паперу. Виразальні можливості цього матеріалу дуже широкі. Для того, щоб смужка вийшла рівною, треба також зробити правильну розмітку. З різнокольорових смужок легко виконати стилізовані зображення комах і квітів можна створити дивні іграшки, комбінуючи різноманітні за розміром та кольором кільця, які клеїмо зі смужок. «Оживляємо» зроблених веселих звірят, домалювавши очі, ніс, розмалювавши вушка тощо. Зі смужок можна склеїти навіть сферу, яка стане основою для створення нових виробів (яблучка, вишеньки, м'ячика, сніговичка тощо).

На уроках математики знайомимо дітей із поняттями «діагональ», «симетрія». Без практичної роботи дітям засвоїти їх важко. На допомогу приходить інтеграція з уроками образотворчого мистецтва й трудового навчання. Можна пояснити симетричність будови на прикладі тіла комах, запропонувати визначити вісь симетрії та провести її на зображеннях різних комах (сонечка, метелика, павучка, мурахи). Потім виконуємо метелика зі складеного вдвоє паперу в техніці монотипії. Таким чином виготовляємо новорічні апікації (карнавальна маска, ялинка, ялинкові прикраси) та багато інших.

Ще в дитячому садочку кожна дитина брала до рук ножиці й вирізувала сніжинки, щоб прикрасити на Новий рік ялинку. Але вона й гадки не мала, що займається мистецтвом традиційної витинанки. Орнаменти українських витинанок здебільшого геометричні й рослинні. Основне в роботі – уміння уявити майбутній малюнок. Для цього потрібний точний окомір, щоб ніщо не випадало і не переобтяжувало, щоб була рівновага, щоб зберігалася ажурність малюнка й водночас уся композиція була чітка та зрозуміла. Витинанки переважно симетричні, прості за технікою, одноколірні або дво-, триколірні, що робить їх виразними, графічними. Традиційними є колірні сполучення: жовтий із чорним, синій із

рожевим, коричневий з оранжевим та васильковим. Робота над витинанкою досить важка та клопітка, але вона дуже подобається дітям, розвиває творчу уяву, фантазію, охайність.

Пов'язана з поняттями «квадрат», «діагональ», «симетрія», «грань» і робота оригамі. Стародавнє мистецтво складання фігурок з аркуша паперу – мистецтво цілого. Саме це відрізняє оригамі від аплікації й вирізування силуетів, а також від багатьох інших прикладних мистецтв та народних промислів. Кути складок, ребра та грані органічно зливаються з аркушем паперу у виразний лаконічний образ. Починаємо роботу зі знайомства дітей із найпростішими фігурами: човник, вертушка, жабка, літачок тощо. Потім переходимо до більш складних, об'ємних: коробка, кубик, кусудама. Кусудама та кубик є символами дружби і любові в Японії ще з давніх часів, їх прийнято робити різнокольоровими, добираючи теплу, приємну для ока гаму. Поступово крок за кроком вчимо дітей бачити, фантазувати, спостерігати, творити.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що використання елементів дизайн-освіти, введення їх в уроки математики, логіки, образотворчого мистецтва, трудового навчання дає учням змогу в більш доступній формі пізнавати красу навколишнього світу, розширювати і поглиблювати свої пізнавальні інтереси, оволодівати основами образотворчої грамоти, сприяє створенню атмосфери невимушеного творчого пошуку, емоційного комфорту, тобто естетично виховує дитину.

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що в сучасній педагогічній практиці недостатньо направлень і методичних розробок з проблеми створення педагогічних умов естетичного виховання молодших школярів засобами дизайну.

Література:

1. Ірклієнко В. С. Формування естетичної культури молодших школярів у побуті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. С. Ірклієнко. – К., 1993.
2. Малиновская Л. П. Вопросы формирования дизайнерского мышления на уроках изобразительного искусства в начальных классах: постановка проблемы и поиск путей ее разрешения / Л. П. Малиновская. – Т., 1993. – 181 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
4. Панасюк С. Л. Формування культури побуту молодших школярів у системі естетичного виховання : дис.... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. Л. Панасюк ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007.
5. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / Тименко В. П. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 381 с.
6. Художественное проектирование / [Б. В. Нешумов, Е. Д. Щедрин, Г. Б. Минервин и др.] ; под ред. : Б. В. Нешумова, Е. Д. Щедрина. – М. : Просвещение, 1979. – 175 с.
7. Шевчук Т. О. Формування емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів у художньо-ігровій діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 – теорія і методика виховання / Т. О. Шевчук. – К., 2000. – 21 с.
8. Калинина Г. П. Эстетическое воспитание младших школьников на уроках трудового обучения средствами художественного конструирования : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Г. П. Калинина. – Свердловск, 1984. – 157 с.